

СТРАТЕГІЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ПОСТКРИЗОВИХ ЯВИЩ

Авторами досліджено проблему забезпеченні фінансової стійкості підприємства в умовах посткризових явищ в економіці. Визначено взаємозв'язок та вплив чинників фінансового ризику на стійкість фінансового стану підприємства й фінансову рівновагу. Запропоновано послідовність дій для досягнення фінансової стійкості та рівноваги підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість, фінансова рівновага, платоспроможність підприємства, внутрішні та зовнішні фактори фінансового ризику.

Авторами исследована проблема обеспечения финансовой устойчивости предприятия в контексте пост кризисных явлений экономики. Определены взаимосвязь и влияние факторов финансового риска на устойчивость финансового состояния предприятия и финансовое равновесие. Предложена последовательность действий для достижения финансовой устойчивости и равновесия предприятия.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, финансовое равновесие, платежеспособность предприятия, внутренние и внешние факторы финансового риска.

The authors studied the problem of ensuring the financial sustainability of the enterprise in a post-crisis phenomena in economy. The interdependence and impact of risk factors on the stability of the financial condition of enterprises and financial balance. The sequence of actions to achieve financial stability and equilibrium of the enterprise.

Keywords: financial stability, financial balance, the solvency of the company, internal and external factors of risk.

Постановка проблеми. Здатність суб'єктів господарювання адаптуватись до реального соціально – економічного середовища в системі стратегічного управління стала однією з необхідних умов стабільного розвитку на фоні постійних кризових явищ. Когнітивна економіка призвела до виникнення нових проблеми та завдань в галузі стратегічного планування, а глобалізація загальногосподарських зв'язків визначила пряму залежність фінансової стійкості окремого суб'єкті від стабільності світової економічної системи. За даних умов особливої актуальності набуває проблема реалізації стратегії фінансової стійкості в умовах постійної зміни екзогенних факторів та посткризових явищ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливу увагу аналізу фінансового стану та забезпечення фінансової стійкості підприємств в умовах ринкової економіки приділяли М.Д.Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька [1], Давиденко Н.М. [2] було розроблено ефективні методи оцінки фінансової стійкості, О. Загородної, В.Серединської [3] та І.М. Бурденко [4] докладно розглядали діагностику фінансової стійкості підприємств. Стратегічне управління фінансовою стійкістю вивчали В.В. Коваленко [5], Л.С. Довгань, Г.А. Мохонько [6].

Невирішена раніше частина загальної проблеми. В зазначених роботах узагальнено досвід формування механізмів, що забезпечують фінансову стійкість підприємств, розроблено методи оцінки фінансової стійкості. Однак, не достатньо розкрито питання підвищення фінансової стійкості в посткризовому періоді, на фоні загального підвищення рівня зовнішніх та внутрішніх ризиків .

Мета статті. Розробка науково обґрунтованих теоретичних та практичних рекомендацій при забезпеченні фінансової стійкості і рівноваги підприємства, за умов постійної динаміки внутрішніх та зовнішніх факторів ризику, на фоні кризових явищ в економіці.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі трансформації суспільства, коли в сукупному національному багатстві країни зростає доля людського капіталу, а розвиток підприємств стає можливим лише за умов створення нових знань та випуску високотехнологічної продукції з високими споживчими якістьми, питання фінансової стійкості стає основною умовою здійснення інноваційної діяльності. Стратегія розвитку підприємства в епоху когнітивної економіки вимагає значних довгострокових вкладень, що за умов відсутності фінансової стійкості та рівноваги підприємства стає не реальною. В умовах посткризових явищ від фінансової стійкості на пряму залежить перспективна платоспроможність підприємства.

Її оцінка має на меті об'єктивний аналіз величини та структури активів і пасивів підприємства й визначення на цій основі міри фінансової стабільності й незалежності, а також відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності.[2,с.51]

На нашу думку, оцінку фінансового стану й стійкості функціонування підприємства необхідно здійснювати як у статичній, так і в динамічній. Це обумовлено тим, що фінансові труднощі можуть прогресувати, а можуть навпаки - носити згасаючий характер.

Діагностуючи фінансовий стан й стійкість функціонування підприємства, необхідно використовувати кількісні і якісні методи оцінки. Кількісні методи діагностування передбачають встановлення індикаторів стану фінансової стійкості в числовій формі. Якісні методи є завершальною стадією діагностики фінансового стану й стійкості функціонування підприємства, коли, використовуючи кількісні методи за допомогою шкал або матриць, одержують словесну (вербальну) характеристику діагнозу кризових явищ підприємства і причини їх виникнення.[3,с.22]

Оцінка фінансової стійкості найчастіше здійснюється за відносними показниками. Тоді вона характеризується станом власних і залучених засобів і оцінюється за допомогою системи фінансових коефіцієнтів. Інформаційною базою для розрахунку є фінансова звітність підприємства. Такий вид оцінки, як і будь-який інший метод, має певні недоліки. Тому, не можна обмежуватися використанням тільки коефіцієнтного методу, так як він не висвітлює всі тонкощі стійкості фінансового стану підприємства.

Для поглибленої та динамічної оцінки фінансової стійкості стає необхідним проведення аналізу грошових потоків. В основі такого аналізу лежить використання фактичних показників, які характеризують рух грошових коштів у звітних періодах. Аналіз грошових потоків дозволить зробити висновки про слабкі місця у фінансовому стані підприємства. За даних умов доцільно побудувати взаємозалежність показників фінансової стійкості від руху грошових потоків на підприємстві. Схему послідовності проведення аналізу фінансової стійкості підприємств та взаємозв'язку її показників наведено на рис. 1.

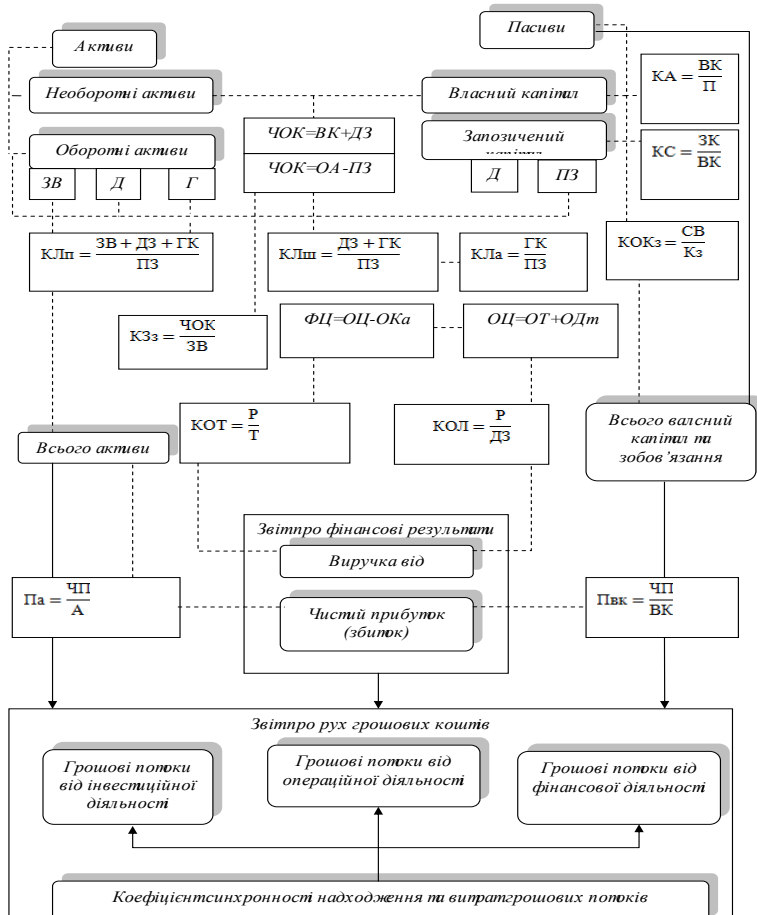

Рис. 1. Взаємозв'язок показників фінансової стійкості

Пояснення символів до рис.1.: ЧОК – чистий оборотний капітал; ОА – оборотні активи; ЗВ – запаси та витрати; ДЗ – дебіторська заборгованість; ГК – грошові кошти; ВК – власний капітал; ДЗ – довгострокові зобов'язання; ПЗ – поточні зобов'язання; ЗК – запозичений капітал; П - пасив; Р – виручка від реалізації;

Т – товарні запаси; *КЛп* – коефіцієнт поточної ліквідності (покриття); *КЛи* – коефіцієнт швидкої ліквідності; *КЛа* – коефіцієнт абсолютної ліквідності; *КЗз* – коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат; *КА* – коефіцієнт автономії; *КС* – коефіцієнт співвідношення позичених і власних коштів; *КОТ* – коефіцієнт оборотності товарів; *КОДз* – коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; *КОКз* – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; *ОЦ* – показник тривалості операційного циклу; *ФЦ* – показник тривалості фінансового циклу; *ПА* – прибутковість активів; *ПВК* – прибутковість власного капіталу; *СВ* – собівартість реалізованих товарів;; *ОЦ* – показник тривалості операційного циклу; *ФЦ* – показник тривалості фінансового циклу; *ПА* – прибутковість активів; *ПВК* – прибутковість власного капіталу; *СВ* – собівартість реалізованих товарів.

В першу чергу для підприємства важливо знайти оптимальне співвідношення коефіцієнта фінансової автономії і коефіцієнта маневреності власного капіталу, іншими словами, співвідношення власного і позикового капіталу. На рис.1. видно, що вони прямолінійно залежні від структури пасиву балансу.

На другому місці - коефіцієнти ліквідності, оскільки вони характеризують загальний стан пасиву і активу. Коефіцієнта маневреності власного капіталу показує, яка частина власного оборотного капіталу перебуває в обороті, тобто у тій формі, яка дає змогу вільно маневрувати цими коштами, а яка капіталізована. Для забезпечення гнучкості у використанні власних коштів підприємства необхідно, щоб коефіцієнт маневреності за своїм значенням був досить високим. Коефіцієнта фінансової автономії характеризує частку власних коштів (власного капіталу) в загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність. Практика свідчить, що загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суму власних джерел фінансування, тобто джерела фінансування підприємства (загальна сума капіталу) мають бути хоча б наполовину сформовані за рахунок власних коштів.

Як видно з рис.1. головним критерієм оцінки ступеня фінансового ризику втрати стійкості є показники платоспроможності, тому процес оцінки доцільно починати саме з цих показників. Необхідність аналізу платоспроможності ґрунтується на тому, що в умовах ринку підприємство, щоб зміцнити свій фінансовий стан або зберегти незалежність повинно постійно бути платоспроможним. В умовах підвищеного рівня конкуренції набуває ще більшого значення проблема виживання підприємства. [4, с.42]

Внутрішні, так і зовнішні чинники впливають на фінансову стійкість та фінансову рівновагу підприємств, оскільки вони є джерелом ризикових ситуацій. Нами запропоновано до розгляду взаємозв'язок ризику та фінансового стану підприємств на рис.2.

Оскільки з постійно виникають нові чинники, що впливають на фінансову стійкість, то при виборі методів управління ними необхідно це враховувати. Якщо екзогенні чинники, що впливають на фінансову стійкість, викликані дією об'єктивних економічних законів і майже не залежать від діяльності підприємства, то ендогенним чинникам властивий високий

ступінь керованості, а характер їх зміни безпосередньо залежить від організації роботи самого підприємства. Отже, вплив внутрішніх і зовнішніх чинників на фінансову стійкість підприємства може бути різним, яким потрібно і можливо управляти в певних межах.[1, с.234]

Запропонована узагальнена схема послідовності дій досягнення фінансової стійкості та рівноваги підприємством може доповнюватися і розширюватися в залежності від специфіки діяльності кожного конкретного підприємства з урахуванням зміни етапів кризової ситуації, екзогенних та ендогенних чинників, які несуть у собі певний фінансовий ризик.

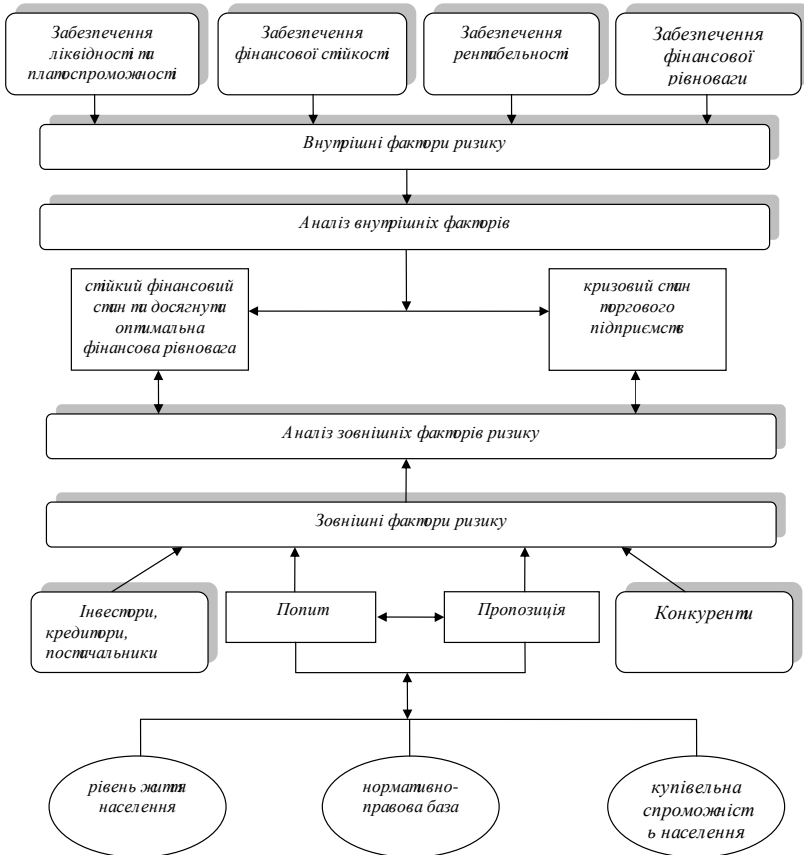

Рис.2. Взаємозв'язок та вплив чинників фінансового ризику на стійкість фінансового стану підприємства та на фінансову рівновагу

Ефективне управління фінансовими ризиками в умовах не стабільної економіки стає одним з основних завдань підприємства. Воно полягає в сукупності дій економічного, організаційного та технічного характеру, що

здійснюються в певній послідовності, та спрямовані на нейтралізацію негативних наслідків фінансових ризиків, або зменшення їх до припустимого рівня.

Адміністрації підприємства з метою ефективного впливу та запобігання ризикової ситуації необхідно враховувати послідовність управління фінансовими ризиками, що залежатиме від часу реагування на ризикову ситуацію. При цьому, практичну цікавість викликає запровадження обмеження фінансових ризиків на підприємстві з урахуванням часу, які включають три основні стадії:

– попереджувальну – дії підприємства до виникнення ризикової ситуації, що включають в себе: прогнозування виникнення можливих варіантів ризикової ситуації та їх розвитку; планування дій по уникненню ризику; зовнішнє страхування ризиків; створення страхових резервів; використання превентивних заходів.

– поточну – дії підприємства в процесі впливу ризикової ситуації, що складаються з: управління ризиковою ситуацією; дотримання розроблених заходів управління ризиковою ситуацією; коригування фінансових рішень з метою забезпечення ефективної діяльності підприємств; використання антикризових заходів.

– подальшу – дії підприємства після впливу ризикової ситуації, до яких відносяться: використання заходів внутрішнього страхування для покриття збитків; покриття збитків за рахунок зовнішнього страхування ризику; хеджування фінансово-господарських операцій.

Вирішальне значення при оцінці фінансової стійкості підприємства відіграє наявність обґрунтованої моделі послідовності дій досягнення фінансової рівноваги. (Рис.3).

За даних умов, оцінка фінансової стійкості та рівноваги підприємства, проводиться за наступними показниками: оцінка ліквідності та платоспроможності; оцінка показників фінансової стійкості; оцінка чистого оборотного капіталу; оцінка потреби в оборотному капіталі.

Основним інструментом впливу, на нашу думку, є грошові потоки та наявність грошових коштів. Тому другим етапом стає оцінка грошових потоків за видами діяльності торгового підприємства та аналіз грошових коштів.

Надалі доцільно буде розробити прогнозні варіанти досягнення фінансової рівноваги з урахуванням цілей конкретного підприємства. Важливо визначитись з системою критеріїв оптимізації управління досягнутою фінансовою стійкістю та рівновагою для кожного окремого підприємства.

Не можна нехтувати аналізом зовнішніх чинників, оскільки вони суттєво впливають на фінансову стійкість і фінансову рівновагу підприємства. Відповідно необхідно застосовувати коригування прогнозних показників з урахуванням цього впливу.

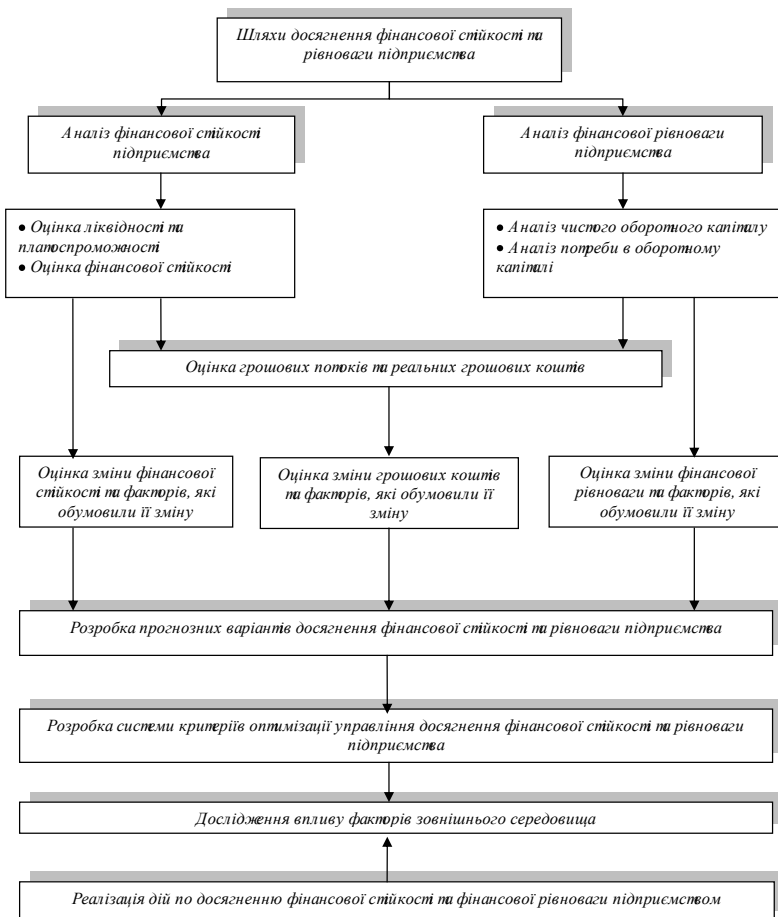

Рис. 3. Послідовність дій для досягнення фінансової стійкості та рівноваги підприємства

Варто враховувати, що за ступенем небезпеки, головне місце належить ризику зниження фінансової стійкості, тобто порушення фінансової рівноваги. Основною причиною його виникнення є незбалансованість структури капіталу, тобто невідповідність потреби в оборотному капіталі та наявних власних джерел фінансування, що є причиною незбалансованість вхідних та вихідних грошових потоків підприємства. Ризик неплатоспроможності, або ризик незбалансованої ліквідності, генерується зниженням рівня ліквідності оборотних активів, а також розбалансованістю вхідних та вихідних грошових потоків.

Висновки. За результатами проведених досліджень було визначено взаємозв'язок показників фінансової стійкості підприємства та проаналізовано вплив окремих коефіцієнтів на здійснення її оцінки. Визначено

дію зовнішніх та внутрішніх чинників фінансового ризику на фінансову стійкість. Відповідно до цього, розроблено послідовність дій для досягнення фінансової стійкості та рівноваги підприємства, що дозволить своєчасно виявити недоліки в різних напрямках управління фінансовими ресурсами, обґрунтувати управлінські заходи відносно забезпечення фінансової стійкості й зменшення фінансових ризиків. Запропоновано практичні заходи для досягнення більш стійкого фінансового стану середньостатистичного підприємства та зменшення загального рівня ризику його діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. [Текст] / М.Д. Білик, Павловська О.В., Припуляк Н.В., Невмержицька Н.Ю. – К.: КНЕУ, 2005.-592с.
2. Давиденко Н.М. Фінансова стійкість корпоративного підприємства аграрної сфери [Текст] / Н.М. Давиденко // Вісник КНТЕУ. – 2009.-№2. – с.50-58.
3. Загородна О., Серединська В. Діагностика фінансового стану і стійкості функціонування підприємств [Текст] / О. Загородна, В. Серединська // Вісник ТНЕУ. - 2010.-№3. –с.20-24.
4. Бурденко І.М. Фінансова стійкість підприємств торгівлі та її забезпечення в умовах трансформації національної економіки [Текст] / І.М. Бурденко // Вісник ОДЕУ. – 2008.-№2.-с.40-45.
5. Коваленко В.В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика [Текст] / В.В. Коваленко. – Суми: ДВНЗ „УАБС НБУ”, 2010. – 228 с.
6. Довгань Л.С. Мохонько Г.А. Стратегічна стійкість у системі стратегічного управління підприємством [Текст] / Л.С. Довгань, Г.А. Мохонько // Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал. – К.: Національна академія управління, 2010. №11(113) - С. 115 – 122.